

**Роля на дигиталните библиотеки
в университетска информационна среда**

Стоян Денчев, Иванка Павлова
Специализирано висше училище
по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Създаването на единно интерактивно информационно пространство в значителна степен подпомага развитието на човечеството и цивилизацията във всички сфери, обменът на знания, обединението на усилията за по-нататъшно опознаване на природата, за развитието на науката, техниката, културата. Разширяването на информационно пространство в образованието ще позволява повишаване на ефективността и качеството на обучение, динамиката на процесите в научните изследвания в образователните институции.

Библиотечна практика на университетските библиотечно-информационни центрове е насочена към успешното интегриране на модерните информационни технологии и библиотечните дейности. Стремешът е да се премине през етапа за дигитализация на библиотечните фондове и да се достигне до създаване на електронни, дигитални библиотеки обединяващи информационните ресурси, така че потребителите да имат равен достъп както до електронните, така и до традиционните носители на информация.

Новите реалности, наложили се от динамичните промени в образованието неминуемо слагат своя отпечатък върху функциите на дигиталната библиотека, поради тясната връзка между теоретичната и практическа подготовка на студентите. За практическото решаване на възникналите задачи бе необходимо активно взаимодействие на всички участници в учебния процес, пълна интеграция на библиотека, академично тяло, студенти, учебна специалност. Информационната инфраструктура трябва да осигурява интегрирано обслужване (обединяване в единна система на всички информационни ресурси на висшето училище). Ролята на информационните и комуникационни технологии в образованието, които осигуряват всеобща компютризация в образователния процес на ниво, позволява да се решават три основни задачи:

- осигуряване на възможност за ползване на Интернет от всеки участник в учебния процес, в произволно време и от произволно място;
- формиране и развитие на единно информационно пространство на образователните институции и присъствието им в него в различно време и независимо един от друг на всички участници в образователния и творчески процес;

- създаване, развитие и ефективно използване на информационните образователни ресурси, т.ч. на лични потребителски бази и банки данни и знания на учащите се и преподавателите с възможност на повсеместен достъп за работа с тях.

Условията, на които трябва да отговаря дигиталната библиотека в динамично-променящата се академична среда се определят от функцията ѝ на първичен посредник между обществото и знанието. Практиката показва, че определящи елементи за реализацията на тази роля са както наличието на технологии и умелото използване (като задължително условие) така и умението бързо да се осигури от многообразието на цифрови източници с необходимата информация съобразена с потребителските изисквания. На преден план излиза ролята на дигиталната библиотека като посредник между информацията и потребителя. От тук се формира и значението ѝ като обучаващо звено в процеса на подготовка на бъдещите специалисти.

Дигиталната библиотека е ключова инфраструктурна предпоставка за провеждане на пълноценен учебен процес и изследователски живот на обслужваните от него специалисти, които са изключително зависими за понататъшното си развитие от наличните информационни ресурси. Вече говорим за университетска дигитална библиотека от нов тип, в която като стратегически процес може да се определи – осигуряването на достъп до съществуващата академична информационна инфраструктура, нейното развитие и ефективно и пълноценно използване.

Като основни цели са поставени: да подпомага обучението при обработката на дигитална информация, да насърчава и да мотивира нейното използване, да убеди студентите в ползата на цифровите ресурси, без да загърбва традиционните носители на информация (при обучението се залага на различните бази данни в електронен формат, съдържащи най-разнообразна информация).

Дигиталната библиотека на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии – София не прави изключение от общите тенденции за интегриране на библиотеките в информационното пространство на изграждащото се академично информационно общество. Като звено от университетската информационна среда играе роля на основна база за учебно-преподавателската работа. В процеса на обучение студентите получават възможност за търсене, оценяване и управление на информация събрана от много източници и разглеждането и оценяването и чрез подходящи класически и нови изследователски методи.

Като дигитална библиотека на висше учебно заведение приоритетно развива подходите:

- за активизиране на информационните функции и стратегии;
- за дигитализацията на фондовете;
- разширяване на спектъра на достъпните електронни ресурси.

Основни задачи за бъдещо развитие са:

- Да се изгради като новаторско, ориентирано към своите потребители звено в системата на висшето училище с цел създаване на информационна среда,

формираща информационни специалисти готови да отговорят на изискванията на дигиталното бъдеще.

- Да разширява функцията си на участник в процеса на обучение чрез създаване на среда както за усъвършенстване и подпомагане на процеса на подготовка, така и за практическо обучение и приложение на теоретичните знания.
- Чрез активно сътрудничество между преподаватели, библиотечно-информационни специалисти и студенти да се осъществят приоритетните образователни цели за практическо обучение, основано на съвременните достижения на информационните и комуникационни технологии.
- Осигуряване на достъп до широка гама от електронни ресурси за практическата подготовка на бъдещите информационни специалисти като техни администратори.

Важно и ефективно условие е създаването на единното интерактивно информационно пространство, което в значителна степен подпомага развитието на човечеството и цивилизацията във всички сфери, обменът на знания, обединението на усилията за по-нататъшно опознаване на природата, за развитието на науката, техниката, културата. Разширяването на единното информационно пространство в образованието ще позволи:

- повишаване на ефективността и качеството на обучение;
- повишаване динамиката на процесите в научните изследвания в образователните институции;
- намаляване на времето и подобряване на условията за допълнително и продължаващо образование;
- усъвършенстване и повишаване на ефективността на управлението на отделните висши училища и на системата на образование като цяло;
- интеграция на национални информационно-образователни системи в световната мрежа, което значително ще облекчи достъпът до международни информационни ресурси в областта на образованието, науката, културата и в други сфери.

Съществена роля за формирането на единно образователно пространство и за неговото поставяне на научни основи има изграждането на единна университетска дигитална библиотека.

Концептуалният модел на единна университетска дигиталната библиотека трябва да отговаря на съвременното разбиране за съществените ѝ характеристики в контекста на академичната информационна среда. Комуникационната връзка „дигитална библиотека – висше училище“ трябва да бъде адекватна и непрекъсваема, отразяваща промените в мисията на висшето училище и в неговата програма. Това предполага интегриране на дейностите на библиотеките, използващи съвременни библиотечно-информационни технологии и изграждането и реализацията на корпоративни библиотечни системи и мрежи за съвместно решаване на функционални задачи, преимуществено свързани с развитието на качеството на библиотечно-

информационното обслужване. На първо място е съвместното създаване и използване на библиотечно-информационните ресурси. В общосистемен план единната дигитална библиотека е единен комплекс от организационни, технологични, технически и информационни средства, предназначени за създаване и използване на обединени споделени информационни ресурси с цел удовлетворяване на социалните, културните, научни и образователни потребности на участниците в университетската информационна среда.

СВУБИТ разполага с мобилна дигитална библиотека. Задача на мобилната дигитална библиотека е подпомагане на дистанционното обучение чрез осигуряване на достъп както до всички налични български дигитални ресурси така и до следните информационни платформи: *ISI Web of Knowledge*, *ScienceDirect*, *SCOPUS* и *ProQuest Central*. Тези бази данни могат да се използват в университетската компютърна мрежа, като достъпът до тях се осъществява от цялата територия на България и територията на Балканския полуостров.

Тази мобилна дигитална библиотека има за цел да направи дигиталното съдържание по-достъпно, използвано и приложимо. Осигурява:

- Достъп до най-добри практики в сферата на образователното съдържание;
- Достъп до целеви проекти за образователно съдържание;
- Достъп до най-добри практики за оперативна съвместимост между дигиталните библиотеки;
- Достъп до най-добри практики за използването на услугите, свързани с Европейската дигитална библиотека;
- Целеви проекти за културно съдържание;
- Целеви проекти за научно съдържание;
- Тематична мрежа за координиране и подпомагане на другите университетски дигитални библиотеки

Проектите за дигитализация на информационните ресурси откриват възможности за партньорство както с образователните институции, така и с други институции от сектора на културното наследство. Партньорството може да включва събиране на ресурси на едно място за създаване на нови виртуални колекции, обмяна на опит, общо ползване на оборудване, разпределяна на обем възложена работа заедно със софтуерни специалисти и снабдители. Кооперирането с други библиотеки и информационни институции и/или общности може също да доведе до създаване на дигитални ресурси.

Литература

- [1] Денчев, С., Управление, анализ и развитие информационной среды для трансфера технологий.- Москва: Наука, 2005.
- [2] Янкова И. Модерната библиотека. Мястото на Университетската библиотека в съвременното образование. София, Унив.изд. “Св. Климент Охридски”, 2004.

- [3] Павлова, И. Дигиталните библиотеки и достъп до информационни ресурси. София, „За буквите – О писменехъ”, 2006.
- [4] Digital Library Technology Core Technologies for the National Information Infrastructure. <http://sdcd.gsfs.nasa.gov/DS/>
- [5] Borgman, C.L. What are digital libraries? Competing visions. *Information Processing & Management*, Vol. 35, No. 3, 1999, 227-243.
- [6] Borgman, C. From Gutenberg to the Global Information Infrastructure: Access to information in the networked world. Cambridge, MA: MIT Press, 2000.
- [7] Lee, Hur-Li. What is a collection? *Journal of the American Society for Information Science*, Vol. 51, No. 12, 2000, 1106-1113
- [8] Levy, D.A. Digital Libraries and the Problem of Purpose. *Bulletin of the American Society for Information Science*, Vol. 26, No. 6, 2000, 22-26.
- [9] Raitt, D. Digital library initiatives across Europe. *Computers in Libraries*, Vol. 20, No. 10, 2000, 26-34.
- [10] Spink, A. & Cool, C. Developing digital library education: International perspective on theory and practice. In: Aparac, T. et al (Ed.) *Digital Libraries: Interdisciplinary concepts, challenges and opportunities. Proceeding of the Third International Conference on Conceptions of Library and Information Science (CoLIS3)*. Dubrovnik, Croatia, 1999, 55-62.
- [11] Spink, A. & Cool, C. Education for Digital Libraries. *D-Lib Magazine*, Vol. 5, No. 5, 1999, Available: <http://www.dlib.org/dlib/may99/05spink.html>